

‘De regering wil nu voorgoed van mijn vader af’

NAAM Iyas Maleh (1961) ZOON VAN de nu ondergedoken Syrische mensenrechtenadvocaat Haitham Maleh (80), die in 2006 de Geuzenpenning kreeg toegekend SPREEKT HEM bijna dagelijks via skype of een mobiel die niet op zijn vaders naam staat ZELF BALLING sinds zijn negentiende WOONT IN de Verenigde Staten, maar sinds 2009 in Brussel ‘en vanuit mijn koffer’ OPRICHTER VAN de Haitham Maleh Foundation die opkomt voor mensenrechtenactivisten in Syrië BIJNAAM VAN ZIJN VADER ‘Sheikh der jongeren’, uit respect van jonge betogers voor de 80-jarige veteraan HOOPT VURIG OP een splitsing binnen het Syrische leger, volgens hem de enige manier van binnenuit om president Bashar al Assad weg te krijgen

Iyas Maleh, keurig in het pak, kijkt omhoog langs het statige hoekpand in Den Haag waarin het Syrische consulaat huist. De honorair consul zal hem ontvangen, weet hij, al is hij de zoon van de bekendste Syrische dissident en bestrijdt hij het bewind in Damascus even vurig als zijn vader. Hij is hier immers met een delegatie van Amnesty International, die is verzekerd een petitie te mogen overhandigen. Toch aarzelt hij even. ‘Dit is voor het eerst sinds ik mijn land ontvluchtte dat ik voet zet op een soort Syrische bodem’, zegt hij, met een schalks lachje. ‘Je kunt nooit weten wat je te wachten staat.’

Dan zwaaien deuren open en stapt Maleh naar binnen, om plaats te nemen in een kamer met het portret van president Bashar al Assad aan de muur. Als Maleh weer buiten staat, oogt hij tevreden. De petitie, met de oproep een eind te maken aan het bloedvergieten onder betogers, wordt doorgezonden naar de Syrische ambassade in Brussel. Evenals de vier bundels met ruim 165.000 handtekeningen die Amnesty vergaarde. De consul bleef beleefd, ook nadat Maleh hem tegen beter weten in voorstelde het portret van Al Assad van de muur te halen, uit protest tegen de vele honderden burgerdoden. Kritiek op de president zou de honorair consul toch niet uiten, zegt Maleh. ‘Hij zou te bang zijn dat zijn familie in Syrië iets overkomt.’

Met zijn vrouw Shukrane (37), een Kosovaarse die hij in de VS leerde kennen, is Maleh bijna permanent onderweg om aandacht te vragen voor Syrië. ‘Ik leef sinds 2009 vanuit mijn koffer’, zegt hij, wijzend op de zwartleren weekendtas die hij meedraagt. Dat jaar verdween zijn vader, de 80-jarige advocaat en ex-rechter Haitham Maleh, voor de derde keer in zijn leven in de gevangenis. Het bracht Maleh ertoe een stichting op te richten voor mensenrechtenactivisten in Syrië, zijn baan als IT-specialist bij een Amerikaans telecombedrijf op te zeggen en een woning te huren in Brussel. ‘In Europa was meer te bereiken dan in de VS. Washington geloofde destijds nog in een dialoog met president Al Assad. Pas nu beseffen ze dat dit een doodlopende weg is.’

Maleh vertelt erover in de Amnesty-auto, die op zijn verzoek koers zet naar de witte kantoortorens van het Internationaal Strafhof. Voor de ingang staat een vriend op hem te wachten, die een maand eerder Syrië ontvluchtte. Maleh gaat met hem het gebouw binnen, om feiten en getuigenissen te overhandigen van de recente slachting bij het stadje

Lattakia, voor het geval dat het Strafhof ooit een onderzoek naar deze wandaden begint. De vriend, die zelf in Lattakia de doden zag vallen, wil anoniem blijven – vanwege zijn familie in Syrië.

Maleh kiest daarentegen bewust voor de openbaarheid. ‘Mijn vader zegt dat hij zich juist beschermd voelt door publiciteit’, vertelt hij, na weer te zijn ingestapt. ‘Op 8 maart dit jaar kwam hij vroegd vrij, na zeventien maanden cel. Toen ik hem belde, kapte hij me af. “Bel me zo terug, ik word geïnterviewd door Al Jazeera”, zei hij. Op weg van de gevangenis naar huis sprak hij al met journalisten! Die houding geeft me de moed hetzelfde te doen. Sommige mensen verwijten me dat ik mijn vader in gevaar breng, door mijn acties. Maar als ik hem in gevaar had gebracht, hadden ze hem zijn hele straf wel laten uitzitten. En als mijn vader iets overkomt’, voegt hij toe met een vaart die verbaast hoezeer hij met de kwestie heeft geworsteld, ‘dan zijn de Syrische autoriteiten verantwoordelijk, niet ik.’

Uit elke zin van Maleh over zijn vader blijkt hoe hecht de band tussen de twee is. Soms valt hij stil, slikt hij iets weg, om dan weer door te gaan. ‘Na zijn vrijlating hoopte ik me even geen zorgen meer om hem te hoeven maken. Dat duurde precies een week. Half maart begonnen de betogingen tegen de regering, en hield mijn vader interview na interview. Al snel kreeg ik ‘s nachts een telefoontje: mijn vader zou gearresteerd

worden, zei iemand die het weten kon. Ik belde hem, waarna hij direct onderdook. Nu bewaken soldaten zijn huis. Volgens de burens hebben ze orders gekregen om te schieten als ze mijn vader zien, de autoriteiten willen nu voorgoed van hem af. Eerder al vertelden jongeren mijn vader dat hun 100.000 Syrische ponden was beloofd om hem in elkaar te slaan. “Vraag 200.000 pond, dan delen we de opbrengst”, zei mijn vader.’ Hij vertelt het met een wrang lachje.

Zodra Maleh thuiskwam uit school, gooide hij zijn tas in de hoek, om zich bij zijn vader te kunnen voegen in diens advocatenpraktijk. Zijn vaders vrienden en collega’s werden zijn voornaamste gezelschap. ‘Ik genoot ervan, ik heb het contact met leeftijdgenoten amper gemist. Nog steeds zijn de meeste van mijn vrienden ook de vrienden van mijn vader – en zijn ze allemaal ouder dan ik.’

Vanaf zijn twaalfde, dertiende, tikte hij op een flinke typemachine zijn vaders pleidooien uit. Dat deed hij ook in 1979 met de oproep van de

Iyas Maleh moest zijn vader Haitham ooit achttien jaar missen. Haitham Maleh was opgepakt en om hetzelfde lot te ontlopen, ontvluchtte Iyas Syrië. Vanuit het buitenland ondersteunt hij nu de strijd van zijn vader en andere Syrische mensenrechtenactivisten. ‘Elke dag hoor ik nieuwe horrorverhalen.’

TEKST: MARNIX DE BRUYNE
FOTOGRAFIE: MARIEKE VAN DER VELDEN

Namens zijn vader neemt Iyas Maleh in 2006 de Geuzenpenning in ontvangst van toenmalig minister Ben Bot (Buitenlandse Zaken, CDA)

Syrische Orde van Advocaten aan president Hafiz al Assad – de vader van de huidige president – om gevangenen eerlijk te berechten. ‘Op dat moment zaten er tienduizenden politieke gevangenen vast, sommigen al vijftien jaar, zonder vorm van proces. Mijn vader was voorzitter van het comité voor burgerlijke vrijheden van de Orde van Advocaten, en

‘Als de geheime dienst koffie met je wil drinken, kun je maar beter je pyjama meenemen’

stelde de petitie op, die de regering zestig dagen gaf om met juridische hervormingen te komen. Met het document in mijn tas ging ik de advocaten af die hem zouden tekenen. Toen ben ik opgepakt.’

Angstige dagen volgden in één van de vele kelders van de geheime dienst, waarin Maleh de hele nacht wakker werd gehouden. ‘Ze vroegen of ik die-en-die kende. Als ik zei iemand hooguit van school te kennen, maar geen contact met hem te hebben, sloegen ze. “Wist je dat we je kunnen ophangen voor wat je bij je had?”, zeiden ze over de oproep. En: “Waarom draag jij wel een baard en je vader niet?” Leden van de Moslimbroederschap, die allen baarden droegen, hadden destijds de wapens opgenomen tegen het regime, dus elke baard was verdacht. Ook de mijne.’

Op zeker moment werd Maleh naar het kantoor van Mohammed Nassif gebracht, destijds hoofd van de geheime dienst, tegenwoordig veiligheidsadviseur van president Al Assad en één van de dertien hoge regeringsfunctionarissen die de EU een inreisverbod en andere sancties heeft opgelegd. ‘De voorzitters van de Orde van Advocaten van Damascus, van Syrië en van de Arabische Liga zaten bij hem in de kamer. Dat stelde me gerust. Nassif liet me inderdaad vrij. “Doe de groeten aan je vader, zeg dat ik binnenkort een kop koffie met hem wil drinken”, zei hij nog. Dat was een dreigement: als in Syrië de geheime dienst koffie met je wil drinken, kun je maar beter je pyjama en tandenborstel meenemen.’

Zeven maanden later werd het dreigement bewaarheid. ‘Mijn vader werd opgepakt en mocht zeven jaar koffie drinken, zeg maar, zonder vorm van proces. Na een paar maanden kreeg ik via een omgekochte bewaarder bericht dat ik ook zou worden opgepakt. Daarop verliet ik Syrië, om informatica te studeren in de VS. Mijn vader zag ik achttien jaar later pas weer.’

Tot eind 2003 kwam Haitham Maleh geregeld naar de VS, om zijn drie zoons en dochter te zien, die allen in ballingschap waren gegaan. Onder de in 2000 aangetreden president Bashar al Assad bleven de processen oneerlijk, de politieke gevangenen talrijk en de protesten van zijn vader fel. ‘In 2002, 2004 en 2009 legde een militair tribunaal hem straffen op, van een reisverbod tot drie jaar cel. Dat waren de hervormingen van Bashar’, schampert Maleh: ‘oneerlijke militaire processen, in plaats van geen processen.’

Maleh spreekt zijn vader bijna dagelijks, via skype of een mobiel die niet op zijn vaders naam staat. ‘Gisteren nog regelde ik een interview via skype in het Europese Parlement. Via een beamer lichtte hij de parlementariërs in over mensenrechtenactivisten, die nu allemaal zijn ondergedoken.’ Ook Maleh sprak vijf minuten. Hij drong aan op uitbreiding van de EU-sancties tegen het bewind. ‘Elke dag hoor ik nieuwe horrorverhalen, via Al Jazeera, op YouTube of via eigen bronnen. Dan zijn er massagraven gevonden. Of het lichaam van een 13-jarige jongen, wiens geslachtsdelen zijn afgesneden. Op YouTube vertelde een soldaat dat hij weigerde op burgers te schieten, en nu is ondergedoken uit angst zelf te worden gedood.’

Kom bij Maleh dan ook niet aan met de stelling dat de meeste Syriërs nog achter Al Assad staan. Angst voor de chaos zoals in Irak na de val van Saddam Hussein, voor etnische verdeeldheid en voor de opkomst van het fundamentalisme, is daarvoor de reden, zeggen sommige insiders. Het is allemaal staatspropaganda, bedoeld om ‘angst te zaaien voor een machtswisseling’, zegt Maleh. ‘Neem de gevreesde etnische verdeeldheid. Vóór de staatsgreep van 1963, die Al Assads Baath-partij aan de macht bracht, was er geen etnische of religieuze verdeeldheid. Waarom zou die er nu zijn? Het is

ook niet de alawitische (sjiitische) minderheid, waar de president deel van uitmaakt, tegen de rest, nee, in Al Assads regering zitten Koerden, christenen en soennieten, die leunen op collaborerende zakenlui uit alle groepen. Wat het fundamentalisme betreft: de regering gebruikt de Salafisten, de radicale islamieten, als schrikbeeld, zoals vroeger de Moslimbroeders. Maar de Moslimbroeders zijn gedood of in ballingschap gegaan.’

Maleh is er van overtuigd dat het regime snel valt. Dat is hij ook nog op 18 juni, drie weken na het eerste gesprek. ‘Neem de pro-Al Assad demonstratie van woensdag: de staatsmedia toonden een vlag van ruim twee kilometer, maar je ziet niet veel mensen meelopen’, zegt hij telefonisch. ‘Terwijl de anti-regeringsbetogingen alleen maar massaler worden.’

Nog altijd gelooft hij niet dat er gewapende groepen zijn die tegen het bewind strijden, zoals de regering zegt, noch dat zij verantwoordelijk zijn voor de dood van 120 soldaten begin juni in Jisr al Shughour. Maleh: ‘Een groep militairen was gedeserteerd uit het leger en had zich teruggetrokken rond Jisr al Shughour. Daarom wilde het leger die regio schoonvegen. De deserteurs besloten toen de strijd aan te gaan met het leger, zodat de bevolking tijd had om te vluchten. De 120 dode militairen vielen in die strijd, vertellen gedeserteerde officieren op YouTube.’

Maleh’s hoopt dat het leger verder verdeeld raakt en de president daarvoor opstapt, waarna democratische verkiezingen zullen volgen. Een buitenlandse interventie als in Libië moet in elk geval vermeden worden, vindt hij. ‘Ook zonder interventie zullen nog veel doden vallen. Dat is helaas de prijs van de vrijheid. Aan de andere kant: als het moeite kost je vrijheid te bevechten, waardeer je hem later des te meer.’

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

Iets en niets

POLMAN IN DE POLDER

Baby Doc Duvalier keerde begin dit jaar terug naar Haïti. Toen hij een kwart-eeuw geleden de scepter zwaaide in het land werden gevangenen onder gruwelijke omstandigheden vastgehouden. ‘Het was de gewoonte in het land’, aldus Baby Doc. Echt waar?

Zou het niet heerlijk zijn: Baby Doc Duvalier wordt vanuit zijn favoriete restaurant in Port-au-Prince, waar hij borrelend en snackend zijn dagen doorbrengt, naar de gevangenis in Scheveningen gesleurd? Met die sloerie (want dat was ze) van een ex-echtgenote erbij. Zij schijnt namelijk soms aan te schuiven in dat restaurant: Michèle Bennett-Duvalier, a.k.a. de op stiletto's rondwandellende kerstboom, gehuld in Chivency en diamanten. Echte.

In voorbereiding op mijn volgende reis naar Haïti, deze zomer, herlees ik de geschiedschrijving *The Duvaliers and their legacy* van de Canadese professor Elizabeth Abbott. Abbott maakt ongewild deel uit van die *legacy*, als schoonzuster van luitenant-generaal Henri Namphy, de eerste van de lange reeks militairen die Haïti bestierden na de val van Jean-Claude ‘Baby Doc’ Duvalier in 1987. U zou Namphy kunnen kennen van de *two liner*: ‘Haïti heeft één stemgerechtigde, het leger. Haha.’

Gevangenis waren het ding van de Duvaliers, schrijft Abbott. Sommige machtige Tonton Macoutes (de Duvalieristische militie) hielden er privégevangenisjes op na, waarin ze mensen naar hartenlust voorgoed lieten ‘verdwijnen’. Dan waren er nog talloze legerbases en politiebureaus, die als gevangenis dienden.

Het notoirst was Fort Dimanche in Port-au-Prince. In gore cellen, gebouwd voor tien gedetineerden, zaten er soms wel tachtig gepropt. Slapen in ploegen, urine drinken, ratten en malariamuggen, afranselingen, soms een kwak waterpap die door de tralies naar binnen werd gesmeten en van de grond moest worden opgelikt, de doden die elke ochtend aan een arm of been de cellen uit werden getrokken... Enfin, de voor Amnesty-leden bekende beelden.

Maar dan kom ik op pagina 189 van Abbotts boek. Weer in lompen gehulde of naakte, vervuilde gevangenen, die al zo lang geen daglicht meer hebben gezien dat hun zwarte huid grijs is uitgeslagen, tandeloos, ziek van scheurbuik enzovoorts, maar dan verschijnt een Macoute-cipier voor de tralies die vraagt of er nog iemand van bil wil. Als het antwoord ja is, worden doodsbanige 8-9-jarige straatjongetjes naar binnen geduwd om te worden verkracht door gevangenen die het zich kunnen veroorloven. Afrekenen met de Macoute

uiteraard. Elke twee weken worden nieuwe jongetjes van straat getrokken, want door de verwondingen en de infecties die de kinderen in Dimanche oplopen gaan ze niet lang mee. Baby Doc heeft nooit een spatje schuld of spijt gevoeld, nergens over. Tegen journaliste Barbara Walters zei hij later: ‘Het was de gewoonte in het land.’ Geworden, ja. Het was de gewoonte geworden. Onder zijn leiding raakten menselijke waarden steeds verder verpletterd onder steeds grotere inhaligheid en wreedheid. Duvalier zwaaide de scepter over een systeem van macht en geweld dat ten minste 50.000 mensenlevens in gevangenis vernietigde, honderdduizenden door hongersnood en ziekte buiten de gevangenis en dat de levens van een paar miljoen mensen

ontwrichtte, omdat ze het land moesten ontvluchten. Op een dag waren ook de allerlaatste restjes morele waarden verdwenen en was er een spookhuis ontstaan waarin de beklagenwaardigste aller Haïtiaanse kinderen werden doodverkracht door al net zo beklagenswaardige volwassenen.

In januari kwam Duvalier, na 25 jaar ballingschap, terug naar Haïti. Sindsdien houdt hij audiëntie in prijzige restaurants en in een villa

Slapen in ploegen, urine drinken, ratten en malariamuggen en soms een kwak waterpap

in de koele heuvels hoog boven Fort Dimanche en het stinkende Port-au-Prince. ‘De telefoon rinkelt de hele dag’, zei hij trots tegen een reporter van *The Miami Herald*.

‘Bewijzen dat die kinderen zelfs maar bestaan hebben zijn er niet. Tenminste, geen bewijzen die de toets van een rechtbank kunnen doorstaan’, mailde Elizabeth Abbott me deze week. Een paar financiële malversatietjes gaan het misschien wel tot een rechtszaak schoppen. Over iets van 6,7 miljoen dollar wordt nog gesteggeld. Iets beter dan niets? Ik twijfel nog. ♦

LINDA POLMAN